

مجموعه‌ی
«روزگار نخست»

چهار رساله در باب زندگی

نویسندگان:
لؤکیوس آنائیوس سینکا
پلوتارک
نرخسار

مترجم:
سید محمدعلی شامخی

تهران: انقلاب، ۱۲ فروردین. شهسای ژاندرمیری، شماره ۱۱۸

تلفن: ۶۶۴۹۵۰۷۲۵ - ۶۶۴۹۶۲۲۹

مجموعه‌ی «روزگار نخست»

چهار رساله در باب زندگی

نویسنده‌گان: لُکیوس آناپوس سنکا،

پلوتارک، فرفورئوس

مترجم: سید محمدعلی شامخی

ویراستار: امین درسی

دبیر مجموعه: سید محمدعلی شامخی

صفحه‌آرایی: نقش و نگار (با همکاری محمد علایی نژاد)

شمارگان: ۷۰۰ نسخه

نوبت چاپ: اول، ۱۳۹۸

سرشناسه: سنکا، لُکیوس آناپوس، ۹۴ ق.م. - ۵۶ م.

Seneca, Lucius Annaeus

عنوان و نام پدیدآور: چهار رساله در باب زندگی /

نویسنده‌گان: لُکیوس آناپوس سنکا، پلوتارک،

فرفورئوس؛

مترجم: سید محمدعلی شامخی؛

ویراستار: امین درسی

مشخصات نشر: تهران: نقش و نگار، ۱۳۹۸.

مشخصات ظاهری: ۱۸۴ ص؛ ۱۴/۵ × ۲۱/۵ -

فروست: مجموعه‌ی روزگار نخست.

یادداشت: کتاب حاضر ترجمه‌ی چهار رساله از

لُکیوس آناپوس سنکا، پلوتارک و فرفورئوس است.

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۸۵۸۴-۱۷-۹

شابک دوره: ۹۷۸-۶۰۰-۸۵۸۴-۲۰-۹

وضعیت فهرست‌نویسی: فیا

موضوع: رواقیان -- متون قدیمی تا ۱۸۰۰ م.

موضوع: اخلاق -- متون قدیمی تا ۱۸۰۰ م.

رده‌بندی کنگره: ۱۳۹۸ ج ۹ ص ۵۲۸ B

رده‌بندی دیوبی: ۱۸۸

شماره کتابشناسی ملی: ۵۱۵۲۲۷۳

همه‌ی حقوق این اثر محفوظ است. تکثیر، تولید، بازنویسی، انتشار و اقتباس تمام با قسمتی از این اثر به هر شیوه از جمله فتوکپی، صوتی، تصویری، الکترونیکی، ضبط و ذخیره در سیستم‌های بازیابی و پخش منوط به اجازه‌ی کتبی و قبلی از ناشر است.

www.naghshonegar.org

پژوهنده‌ی روزگار نخست

گذشته‌سخن‌ها همه بازجست

فردوسی

مجموعه «روزگار نخست» تلاشی است در جهت آشنا ساختن خوانندگان و سیرانی با میراث اندیشه‌های پیشینیان، در قالب نوشته‌ها و رساله‌های کوتاه. این مجموعه به‌طور مستقیم در پی هدفی اجتماعی یا سیاسی یا حتی روانی نیست، بلکه تنها می‌کوشد سد اندیشیدن را در هم بکند و عادت را به پرسش بکشاند، گاه با همدل کردن خاسته با مضمون یک نوشتار، گاه با برانگیختن مخالفت در او؛ به این راه که در آینده موافقت‌ها و مخالفت‌ها نه به جزم و تعصب و تنید، نه به پشتوانه‌ی دلیل باشد. دیگر هدف مهم این مجموعه کذب‌شناختی است، به این معنا که می‌کوشد، به حد وسع خود، متونی را از پوششگی ناهم‌زبانی به عرصه‌ی مشاهده‌ی مخاطبان فارسی‌زبان بکشد.

دیر مجموعه

سید محمدعلی شامخی

فهرست

- ۹..... پیش‌گفتار مترجم فارسی
- ۱۵..... رساله‌ی «دریازهی آرامش» (فصلی خصوصی)
- ۱۷..... مقدمه مترجم انگلیسی
- ۲۶..... متن رساله‌ی دریازهی زندگانی خصوصی
- ۴۳..... رساله‌ی «دریازهی آرامش من»
- ۱۰۵..... رساله‌ی «فرمان‌هایی چند دریازهی آرامش»
- ۱۳۳..... نامه‌ی فرفوریوس به همسرش مارکیلا
- ۱۷۰..... فرهنگ معادل‌های «نامه‌ی فرفوریوس» همسرش مارکیلا

• پیش گفتار مترجم فارسی

این کتاب ترجمه‌ای است از چهار رساله‌ی زیر:

۱. رساله‌ی «درباره‌ی زندگی خصوصی» اثر سنکا. منبع ترجمه‌ی این رساله کتاب زیر است:

Seneca, *Moral and Political Essays*. (ed. John M. Cooper and J. F. Procopé). Cambridge University Press, 1995. pp. 165-180.

«مقدمه‌ی مترجمان انگلیسی» نیز از همین کتاب ترجمه شده است.

۲. رساله‌ی «درباره‌ی آرامش» اثر سنکا. منبع ترجمه‌ی این رساله

کتاب‌های زیر بوده است (اولین کتاب مبنای ترجمه بوده است):

Seneca, *Dialogues and Essays*, (tr. John Davie). Oxford University Press, 2007. pp. 112-119.

Senèque le philosophe, *Œuvres Complètes (avec la traduction en français)*, (ed. A. Nisard). J. J. Dubochet & Compagnie, 1838. pp. 27-28.

Seneca, *Minor Dialogues: Together with the Dialogue "On Clemency"*. (tr. Aubrey Stewart, M.A.). Bohn's Classical Library Edition; London, George Bell and Sons, 1900. pp. 250-287.

Seneca, *Moral Essays* (vol. 2). (ed. And tr. John W. Basore). London and New York. Heinemann, 1932.

(تنها از متن لاتین این کتاب که در دسترس مترجم بود استفاده شده است و نه ترجمه‌ی آن).

۳. رساله‌ی «فرمان‌هایی چند در باب زناشویی (اندرزی به عروس و داماد)» اثر پلوتارک. منبع ترجمه‌ی این رساله کتاب‌های زیر بوده است. (از هر دو ترجمه‌ی انگلیسی به یک میزان استفاده شده است):

— *Plutarch's Advice to the Bride and Groom and a Consolation to His Wife*. (English Translations, Commentary, Interpretive Essays, and Bibliography). (ed. Sarah B. Pomeroy). Oxford University Press, 1975. pp. 5-13.

— *Plutarch, Moralia* (II, 86 B—171 F) (English translation by Frank Cole Babbitt). The Loeb Classical Library. Harvard University Press, 1962. pp. 298-343.

۴. «نامه‌ی فرفورئوس به سرش مارکلا». منبع ترجمه‌ی این رساله کتاب‌های زیر بوده است (گرچه در آغاز، مبنای ترجمه متن انگلیسی رساله بود، اما بی‌کفایتی این متن موجب شد که ترجمه‌ی فرانسوی — و در درجه‌ی بعد، ترجمه‌ی آلمانی — مبنای قرار گیرد. متن انگلیسی صرفاً گره‌گشای این متون باشد. همچنین، در این ترجمه رعایت لمابقت با متن اصلی یونانی حضوری پررنگ دارد):

— *Porphyry to the Philosopher to His Wife Marcella*. (tr. Alice Zimmern). George Redway. London, 1896. Republished under *Porphyry's Letter to His Wife Marcella Concerning the Life of Philosophy and the Ascent to the Gods*. Phanes Press, 1986. pp. 39-59.

— *Porphyrios Προς Μαρκελλαν, Griechischer Text*. (Herausgegeben, übersetzt, eingeleitet und erklärt von Walter Pötscher). Brill, Leiden, 1969. pp. 5-39.

- Porphyre, *Vie de Pythagore [et] Lettre A Marcella*. (Texte Établi et Traduit par Édouard des Places, S. J.). Société d'édition «Les Belles Lettres», Paris, 1982. pp. 104-127.

مترجم کوشیده است، به قدر بضاعت اندکش، به متن اصلی این دو رساله - به زبان لاتین - مراجعه کند. مترجم با این زبان آشنا نیست و صرفاً در حد بستن مفردات و معانی آن‌ها یا تحلیل سطحی ساختار جملات از نون اصلی یاری گرفته است. همچنین، این مراجعه مراجعه‌ای پیوسته نبود، و استثنای آخرین رساله - یعنی نامه‌ی فروریوس به همسرش مارکلا -^۱ از یک‌دو بار در هر صفحه تجاوز نمی‌کرده است. رجوع به متن اصلی دوره‌ی شکا برای مترجم دشوارتر بوده است، هم به دلیل فاصله‌ی بیش‌تر ترجمه با زبان لاتین و هم به دلیل ساختار خطابی، ادیبانه و متراکم نوشته‌های سنگ

مترجم فهم اندک خود از مفردات متن اصلی را یکسر مدیون پروژه‌ی پرسئوس^۲ است؛ پروژه‌ای از جانب دانشگاه تگزاس^۳ به قصد رقومی‌سازی (دیجیتال کردن) متون کهن حوزه‌ی علوم انسانی. آن بخش از این پروژه که به یاری مترجم آمد، افزون بر دسترسی به اصل متن برخی رسائل، رقومی‌سازی فرهنگ یونانی‌باستان به انگلیسی لیدل-اسکات^۴ (جزء^۲ و نسخه‌ی مختصرتر آن با عنوان لیدل میانه^۴) و همچنین فرهنگ یونانی

1. Perseus Project

2. Tufts University

3. LSJ (Liddell-Scott-Jones)

4. Middle Liddell

به انگلیسی لوئیس و شُرت^۱ (و نسخه‌ی مختصرتر آن با عنوان لوئیس مقدّماتی^۲) است. اما مهم‌ترین بخش این رقومی‌سازی امکان جست‌وجو، آن هم با استفاده از پایگاه داده‌ای شامل صرف افعال و اسامی، است. بدین ترتیب، بی آن‌که جست‌وجوگر بداند اصل فعل یا اسم صرف شده چیست، می‌تواند هم اصل واژه را بیابد و هم معنای آن را. البته مترجم با این مشکل روبه‌رو بود که در مواردی صرف‌ها یا ترکیب‌های به‌کاررفته در متن در این پایگاه داده نیامده بود و او، به‌اجبار، با مراجعه به واژگان هم‌خانواده یا هر ریشه‌ی کار را به سرانجام رساند.

طبق قاعده، مجموعه «روزگار نخست»، در این مجلد نیز آن‌چه افزوده یا تغییر مترجم در متن اصلی به حساب می‌آید در داخل قلاب [] آمده است. در این باره، باید گفت که ترجمه واژه‌ای به کار برده شده که در متن اصلی وجود ندارد و گاهی وجود به گونه‌ای معنا شده که از اصل واژه فاصله گرفته است. مترجم، در مقام دبیر این مجموعه، بر آن شد که هم در این مجلد و هم در سایر مجلدات چنین تغییراتی برای خواننده قابل تشخیص باشد تا خواننده‌ی حربه‌ای‌تبدان بر چه واژگان — یا حتی استعارات یا تشبیهاتی — نباید همچون سخن خود زبانه‌بندی کند. نکته‌ی دیگر آن‌که مترجم کوشیده است تا آن‌جا که در زبان درست متن را روان، درخور و زیبا سازد، بی آن‌که چندان اسیر تکلف و ریا بر این باور است که متن در گام نخست باید خواندنی باشد — به‌ویژه آن متونی که حس و حالی خطابی دارند. قضاوت میزان موفقیت او برعهده‌ی

1. Lewis & Short

2. Elementary Lewis

خوانندگان است. نکته‌ی دیگر آن‌که پاورقی‌های مترجم با نشان «م.» از پاورقی‌های مترجمین و مفسرین ترجمه‌های مبنا جدا شده‌اند - پاورقی مترجمین انگلیسی با «م.ا.» و پاورقی‌های مترجمین فرانسوی با «م.ف.» مشخص شده‌اند.

مترجم همچنین کوشیده است با بهره‌گیری از علانمی، انتقال تلفظ صریح اسامی را آسان‌تر سازد. نخست آن‌که، تلفظ اسامی، به‌استثنای اسامی مشهور، بر اساس زبان مبدأ ضبط شده است و نه صورت فرانسوی، انگلیسی، یا مورد واژه‌های یونانی، لاتینی آن. دیگر آن‌که، مترجم برای تفکیک میان تلفظ مصوت «و» از سه علامت بهره برده است: «و» - بدون هیچ علامتی - مادل مصوت کوتاه «أ» است (همچون واژه‌ی «تندر» در زبان فارسی)؛ «ر» - اضممه - به معنای مصوت کشیده‌ی «او» است (همچون واژه‌ی «طون» در زبان فارسی)؛ و در موارد اندک شماری «ؤ» - با سکون - به معنای «ا» است اما این بار کشیده (همچون واژه‌ی «سوداگر» در فارسی).

در پایان، بابت کوتاهی‌ها و کمبودها از خوانندگان عذر می‌خواهم. مقصودم بیشتر نقصان‌های اجتناب‌پذیر است و نه آن‌ها که خارج از توان و فهم مترجم قرار دارند - که البته نقصان فردی هستند - مع تقصیر می‌کند، نقص را نخواهد پوشاند. در میان این کاستی‌ها، آری یکی بیشتر به چشم می‌آیند به این ترتیب‌اند: (الف) یکدست نبودن میزان دقت مطابقت، به معنای آن‌که در مواردی مترجم بیشتر به اصل رساله توجه کرده و در مواردی دیگر بیشتر به ترجمه‌های اروپایی اتکا کرده است؛ (ب) نبود نمایه‌ی اسامی؛ (ج) نبود واژه‌نامه برای همه‌ی رساله‌ها؛ و

(د) نبود مقدمه‌ی جداگانه برای یکایک آثار. این معایبِ صوری و محتوایی، تاحدی زاییده‌ی عدم احاطه به موضوع و تاحدی زاییده‌ی فشردگی زمانی روند ترجمه بوده‌اند و مترجم مسئولیت بخشی از آن را، که به کندی و نقصان او بازمی‌گردد، به‌عهده می‌گیرد. اما آن‌چه، علی‌رغم همه‌ی این معایب، مترجم را همچنان موافق نشر این ترجمه می‌داند این به‌دار است که سطح ترجمه در حدی معقول، و زبان فارسی آن، اگر نه زیبا، دست‌کم روان است. امیدوارم این پنداز پنداری واهی نبوده باشد. از همه‌ی خوانندگان اهل فلسفه و همه‌ی خوانندگان عمومی این کتاب خواستار آنم که در مطلب ساختن بنده از معایب محتوایی و ساختاری این کتاب هیچ درنگی نکنند. این امید که اگر روزی ویراست تازه‌ای از این کتاب عرضه شد، اشکالات آن رفع شود.

سید محمدعلی شامخی^۱

۱ فروردین ۱۳۹۷